

Lietuvos Respublikos finansų ministerijai

el. p. finmin@finmin.lt

Kopija: Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministerijai

el. p. kanc@eimin.lt

Originalas siunčiamas paštu nebus

2021-05-27

Dėl Lietuvos Respublikos akcizų įstatymo Nr. IX-569 1, 3, 23, 24, 25, 26, 30, 31, 65 ir 74 straipsnių pakeitimo įstatymo

Lietuvos alkoholinių gėrimų gamintojų ir importuotojų asociacija (toliau – LAGGIA) vienydama didžiausias Lietuvoje veikiančias bendroves, kurių pagrindinė veikla yra įvairių rūšių alkoholinių gėrimų gamyba, eksportas bei importas į Lietuvą susipažino su Lietuvos Respublikos finansų ministerijos (toliau – FINMIN) derinimui pateiktu Lietuvos Respublikos akcizų įstatymo Nr. IX-569 1, 3, 23, 24, 25, 26, 30, 31, 65 ir 74 straipsnių pakeitimo įstatymo projektu (toliau – Įstatymo projektas).

Pritariame įstatymo projekto tikslui – nustatyti kelerių metų akcizų planą alui, vynui iš šviežių vynuogių ir kitiems fermentuotiems gėrimams, tarpiniams produktams, etilo alkoholiui. Manome, kad patvirtinus aiškų planą valstybė bei verslas galėtų tinkamai prognozuoti bei planuoti savo veiklą. Vis dėlto, atlikę įstatymo projekte esančių nuostatų analizę manome, kad dalis jų yra tobulintinos ir teikiame savo pastabas bei siūlymus Įstatymo projektui.

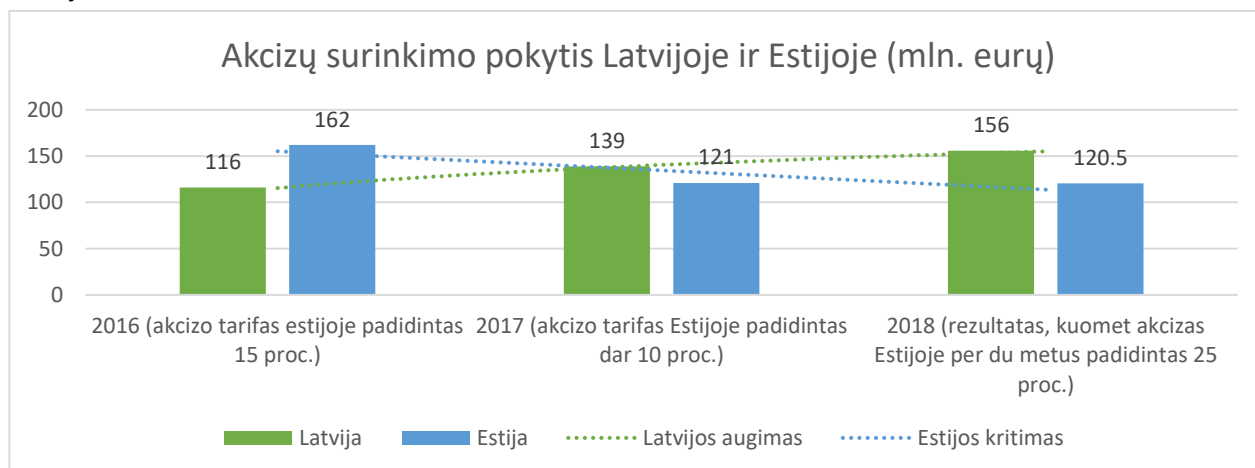
ANALIZĖ

Akcizų politika regione

Pastarųjų ketverių metų akcizų mokesčių pakeitimai lėmė, kad šiuo metu Lietuvoje taikomi akcizų mokesčiai alkoholiui yra vieni didžiausių regione. **Visos alkoholinių gėrimų kategorijos, išskyrus alų, Lietuvoje – labiausiai apmokestinamos regione.** Akcizai stipriajam alkoholiui Lietuvoje yra 29,3 proc. didesni nei Lenkijoje, 18,9 proc. didesni nei Latvijoje, 8 proc. – nei Estijoje. Akcizai vynui Lietuvoje yra net 75,9 proc. didesni nei Lenkijoje bei 35,7 proc. didesni nei Latvijoje. Lietuva pagal vyno akcizo dydį (164,67 Eur hektolitru) yra ketvirta Europos Sąjungoje ir šešta Europoje. **Alus Lietuvoje – mažiausiai apmokestinamas Baltijos šalyse.** Lietuvoje akcizas alui 7,11 Eur hektolitru už 1 laipsnį gryno alkoholio, Latvijoje – 15 proc. didesnis, Estijoje – net 78,62 proc. didesnis.

Estijos akcizų alkoholiui didinimo politika 2016-2018 m. neatsižvelgiant į aplinkinių valstybių veiksmus ir akcizų skirtumus su Latvija nulėmė akcizų surinkimo kritimą per vienerius metus **net 25 proc.**

Pateikiamame grafike matyti Latvijos ir Estijos akcizo surinkimo duomenys per 2016-2018 m. laikotarpį. Estijoje padidinus akcizo tarifą 2016 m., akcizų surinkimas į biudžetą pradėjo mažėti ir tokia pat proporcija išaugo surenkamų akcizų dalis Latvijoje. **Būtent dėl šios priežasties ir praradimų Estija 2019 m. liepos mėnesį priėmė sprendimą mažinti akcizų tarifus 25%,** kadangi itin sparčiai išaugusi pasienio su Latvija prekyba atnešė didžiulius praradimus Estijos valstybės biudžetui.

2019 ir 2020 m. vien iš alkoholio produktų akcizų į Lietuvos valstybės biudžetą buvo surinkta daugiau kaip 350 mln. EUR. Tačiau Lietuvos politikai per pastaruosius ketverius metus nevertino kaimyninių šalių taikomos akcizų politikos ir jų aktyvių veiksmų, vykdomų atidžiai stebint situaciją kaimyninėse valstybėse. Tuo metu, kai Lietuva akcizus didino, Latvija laikėsi priešingos politikos ir mažino akcizus, o Lenkija, turėdama mažiausius akcizus regione, vykdė labai saikingą jų didinimą. Tokia situacija nulėmė ypatingą sėkmę Latvijos ir Lenkijos pasienio prekybai.

Jau šiuo metu akcizų skirtumas lyginant su Lenkija tiesiogiai skatina pirkėjų srautus iš Lietuvos, o santykis su Latvijos akcizais yra arti tos ribos.

Lentelėje pateikiama, kiek daugiausiai **akcizas su PVM** buteliui yra mažesnis Latvijoje ir Lenkijoje negu Lietuvoje (EUR).

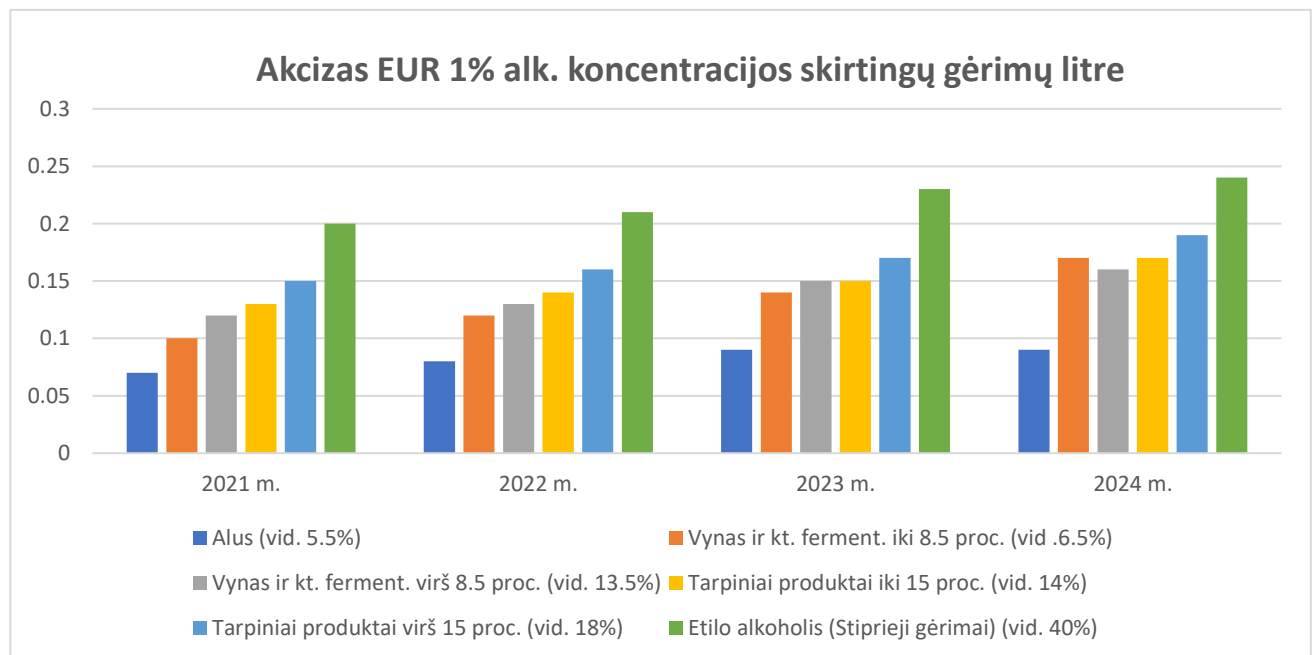
	Latvija	Lenkija
Sumažinto alk., fermentuoti (<6 arba 8,5%), 0,75l	-0,01	-0,39
Vynas, putojantis vynas 0,75l	-0,49	-1,13
Tarpiniai produktai <15%, 1 l	-0,68	-0,95
Tarpiniai produktai >15%, 1 l	-0,72	-1,66
Etilo alkoholis (spiritiniai gėrimai), 40%, 0,5 l	-0,73	-1,37

Atkreipiame dėmesį, kad pagal dabartinį Finansų ministerijos pateiktą įstatymo projektą per tris metus visiems alkoholiniams gėrimams akcizas padidėtų dar 25%, kas neabejotinai būtų didžiulė ekonominė paskata pasienio prekybos vystymuisi ir akcizo mokesčio pajamų į valstybės biudžetą mažėjimui Estijos pavyzdžiu atitinkamai iki 25 proc. arba 87 mln EUR.

Skirtingų alkoholio rūšių apmokestinimas

Siekdama ne tik ekonominių, bet ir socialinių tikslų valstybė turi orientotis į kuo vienodesnį skirtingų alkoholio produktų 1 laipsnio apmokestinimą. Tai lemia akivaizdžiai besikeičiantys alkoholinių gėrimų vartojimo būdai, naujausiose rekomendacijose į tai atkreipia dėmesį ir Pasaulio sveikatos organizacija, teigdama, kad turi būti mažinami skirtumai tarp skirtingų alkoholio produktų apmokestinimo. Tokia nuostata jau vadovaujasi daugelis vakarų Europos valstybių įskaitant ir mūsų kaimynės. **Tarp ES valstybių pagal 1 laipsnio apmokestinimo skirtumo dydį tarp vidutinio stiprumo alaus ir stipriųjų gėrimų Lietuva užima net 5 vietą iš 27 ES valstybių**, kai tuo tarpu mūsų kaimyninėse valstybėse taikomi apmokestinimo skirtumai kur kas mažesni: Lenkija (12 vieta), Latvija (14 vieta), Estija (20 vieta). **Pagal vyno ir alaus apmokestinimo skirtumo proporciją Lietuva taip pat užima vieną aukščiausių vietų ES kontekste.** Todėl dabartinę Lietuvos akcizų politiką galima vertinti kaip nepagrįstą ir netgi diskriminacinę skirtingų produktų grupių atžvilgiu.

Pateikiame palyginamąjį grafiką, kuriame matyti 1% faktinės alkoholio koncentracijos apmokestinimo skirtumai 1 litre skirtinguose alkoholiniuose gėrimuose šiuo metu ir pagal Finansų ministerijos pateiktą projektą iki 2024 m.

Finansų ministerijos siūlymai dėl galimų tarifų dydžių trejų metų laikotarpiui skirtingiems alkoholio produktams ir toliau remtų itin selektyvią, išbalansuotą, laikmečio neatitinkančią ir objektyviomis priežastimis nepagrįstą akcizų politiką skirtingoms alkoholio rūšims.

Pasienio prekyba ir šešėlinė rinka

Pasaulinė COVID19 pandemija privertė valstybes uždaryti valstybių sienas ir apriboti asmenų judėjimą įvairiais tikslais tarp skirtingų valstybių. Tai turėjo didžiulę įtaką ir Lietuvai. **Būtent dėl**

uždarytų sienų ir pandemijos įtakos augo vidaus vartojimas, kas padėjo išlaikyti vienodą akcizų mokesčių surinkimo lygį lyginant su prieš pandemiją buvusiais metais. Tokia pati tendencija matoma Europos valstybėse (Švedija, Norvegija, Suomija, Danija), kurios susiduria su pasienio prekybos iššūkiais. Šiose valstybėse karantino laikotarpiu dėl padidėjusio vidaus vartojimo akcizo surinkimas išaugo 10-20%. Ieškodami pigesnės produkcijos, gyventojai aktyviai keliauja tarp valstybių sienų taip įsigydamį tą patį produktą kitoje valstybėje ir sumokėdami ne tik akcizo, bet ir PVM mokesčius į kitos valstybės biudžetą. **2021-2022 m. gerėjant epidemiologinei situacijai ir vis labiau atsiveriant valstybių sienoms, dėl didelių Lietuvoje taikomų mokesčių matysime vidaus vartojimo mažėjimą ir pasienio prekybą toliau augs.**

Aiškinamajame Įstatymo projekto rašte teigiama, kad Siūlomas akcizų tarifų etilo alkoholiui ir alkoholiniams gėrimams padidinimas galėtų turėti įtakos asmenų paskatoms bandyti šiuos produktus įvežti nelegaliai iš trečiųjų šalių, kuriose jų kainos yra mažesnės nei Lietuvoje. Tačiau nėra nieko pažymima apie ne tik šešėlinės rinkos (kontrabandos), bet ir pasienio prekybos įtaką mokesčių surinkimui į valstybės biudžetą.

Lietuva nuolat susiduria su didžiuliais prekybos iššūkiais Lietuvos-Lenkijos, Lietuvos-Latvijos pasieniuose ir augančia šešėline rinka Lietuvos-Rusijos bei Lietuvos-Baltarusijos pasieniuose. Europos Sąjungoje yra nustatyti maksimalūs alkoholinių gėrimų kiekiai, kuriuos leidžiama pervežti tarp valstybių narių (stiprieji gėrimai – 10 l, vynas – 90 l, alus – 110 l), tačiau apsiperkantys pasienio parduotuvėse asmenys praktiškai nėra kontroliuojami ir dažnu atveju, pirkdami didelius alkoholio kiekius, juos vartoja ne asmeniniams tikslams, o perpardavinėjimui.

Lietuvos atveju, didžiulės pinigų sumos išleidžiamos Lenkijoje – ten perkamas ne tik alkoholis, bet ir maistas, švaros, statybų prekės, baldai, kuras. Visa tai lemia, kad šalia nesumokėtų akcizo mokesčių Lietuvos biudžete prarandamos ir kitų mokesčių (pvz. PVM) pajamos. **Šešėlinė dalis stipriųjų alkoholinių gėrimų rinkoje, Lietuvos laisvosios rinkos instituto atlikto tyrimo duomenimis, 2019 metais pasiekė 2015 metų lygį (22 proc.).** Pastebima ir didėjanti visuomenės tolerancija šešėlinei rinkai – nuo 2015 m. net 9 procentiniais punktais sumažėjo asmenų, visiškai nepateisinančių nelegalaus alkoholio pirkimo ir vartojimo, rodo 2019 m. Vilniaus universiteto atliktas alkoholio vartojimo įpročių tyrimas.

2020 m. šešėlinės rinkos padidėjimą fiksavo ir LR Muitinės pateikiami duomenys: šešis kartus daugiau įvežta į Lietuvą nelegalaus alkoholio per praėjusius metus, lyginant su 2019 metais. Paprastai jis įvežamas iš Lenkijos ir Lietuvoje naudojamas alkoholiniams gėrimams falsifikuoti. Kaip nurodo muitinės atstovai, net 7,4 tonų sulaikyto nelegalaus alkoholio buvo būtent ne jau pagaminti gėrimai, o spiritas, iš kurio nelegalūs alkoholiniai gėrimai gali būti gaminami.

Įsigaliojimo terminai

Įstatymo projekte siūloma nustatyti naujų akcizų tarifų įsigaliojimo terminą kiekvienų metų sausio 1 d. Iki šiol nusistovėjusi Lietuvoje taikyta praktika buvo, kad keičiant akcizus etilo alkoholiui ir alkoholiniams gėrimams nauji akcizų tarifai įsigaliodavo nuo kovo 1 d. Tai leisdavo importuotojams bei prekybininkams tinkamai pasiruošti mokestiniams pokyčiams. Dauguma importuotojų apie

kainų pokyčius pasaulinėse rinkose informaciją iš tiekėjų sužino būtent gruodžio-sausio mėnesiais, o pagal sudarytas sutartis su prekybos tinklais apie tai privaloma pranešti prieš 30-45 darbo dienas. Sausio-vasario mėn. vyksta pagrindinės derybos su prekybos tinklais dėl produktų tiekimo ir kainų.

Naujam akcizo tarifui įsigaliojant nuo kovo 1 d. tam tinkamai spėja pasiruošti produkcijos tiekėjai, importuotojai bei prekybininkai. Tai leidžia išvengti ir situacijos, kuomet per poros mėnesių laikotarpį vartotojui produkto kaina pasikeičia net du kartus. Taip pat raginame atkreipti dėmesį, kad gruodžio mėn. dauguma bendrovių uždarinėja savo finansinius metus, vyksta šventinė prekyba.

Svarbus faktorius yra ir kaimyninės valstybės – Latvijoje bei Lenkijoje akcizų pokyčiai pagal nusistovėjusią praktiką taip pat įsigalioja einamųjų metų kovo 1 d., taigi Lietuvoje galimai susidarytų situacija, kuomet įsigaliojimas sausio 1 d. dar labiau galėtų padidinti pasienio prekybą ir iš padidinti kainų skirtumus tarp kaimyninių valstybių.

Siūlymai

Manome, kad akcizų mokesčių sistema turi būti modifikuojama atsižvelgiant į šalies ir aplinkinių valstybių ekonominę situaciją bei vyraujančias tendencijas bei į kuo vienesnę 1% skirtingų gėrimų rūšių apmokestinimą. Taikoma akcizų politika turi nesudaryti galimybių plėstis pasienio prekybai ar šešėliui, o išlaikyti Lietuvoje parduodamų produktų konkurencingumą kitų rinkų atžvilgiu. Alkoholio akcizų dydis Lietuvoje jau dabar artėja prie aukščiausių pragyvenimo lygį turinčių Europos šalių, kas sunkiai pagrindžiama ekonomiškai ir socialiai. Atsižvelgiant į šiame rašte išdėstytus argumentus bei informaciją teikiame šiuos siūlymus įstatymo projektui:

- **Ilginti akcizų plano laikotarpį iki ketverių metų ir numatyti akcizų tarifų pokyčius plane kas dvejus metus, o ne kas metus. Pagal tai perskaičiuoti pateiktus akcizų tarifų siūlymus.** Taip būtų išvengiama situacijos, kuomet 2024 m. dabartinei Vyriausybei baigiant kadenciją skubos tvarka galėtų būti svarstomas ir priimamas kito laikotarpio akcizų planas tinkamai neįvertinus jo rezultatų, įtakos valstybės biudžetui bei verslui. Siekiant nuoseklos, planuojamos ir ekonomiškai pagrįstos akcizų politikos turi būti vengiama skubotų, nepamatuotų ir politinių pasikeitimų nulemtų sprendimų valstybėje. Todėl manome, kad akcizų tarifai turi keistis įvertinus daugiau nei vienerių metų duomenis.
- **Netaikyti didesnių akcizų tarifų nuo 2022 m. ir pradėti plano įgyvendinimą nuo 2023 m.** Dabartinė COVID19 pandemijos situacija, užsidariusios kaimyninių valstybių sienos, itin sumenkę tiek poilsinio, tiek prekybinio turizmo srautai neleidžia tinkamai įvertinti alkoholinių gėrimų pardavimo ir akcizų surinkimo augimo statistikos ir jo priežasčių. Fiksuojamas minimalus augimas nulemtas padidėjusio vidaus vartojimo, kuris gerėjant epidemiologinei situacijai Europoje neišvengiamai mažės, o tai paveiks ir alkoholinių gėrimų rinką bei surenkamus akcizo mokesčius į valstybės biudžetą. Siūlome tinkamai įvertinti pandemijos ir po-pandeminį laikotarpį prieš priimant sprendimus, ypatingai ilgalaikius, dėl akcizų tarifų didinimo.
- **Numatyti, kad nauji akcizų tarifai įsigaliotų nuo einamųjų, kuomet didinami akcizai, metų kovo 1 d.** Tai leistų valstybei planuoti tolygesnį akcizų surinkimą metų bėgyje, o ne

sukoncentruoti ženklia sumą gruodžio mėnesį, kada alkoholio pirkimai natūraliai didėja prieš šventinį laikotarpį, bet nebūtų papildomo skatinimo prieš kainų kilimą. Verslui paliktų galimybę pagal nusistovėjusią praktiką tinkamai planuoti veiklą ir prisitaikyti prie kiekvienų metų pokyčių, išlaikant tuos pačius administracinius kaštus, kurie patiriami keičiantis akcizų tarifams. Taip pat tokie pokyčiai sutaptų su galimais akcizų tarifų pokyčiais kaimyninėse valstybėse į ką svarbu atkreipti dėmesį.

- **Atsižvelgiant į tai, kad vynui Lietuvoje taikomas akcizo tarifas ir taip yra 4 pagal dydį visoje ES raginame nedidinti akcizo vynui arba didinti jį metinės infliacijos rėmuose.** Šiuo metu numatytas 9 procentų kasmetinis akcizo didinimas vynui itin išskirtų Lietuvą vyno apmokestinimo kontekste ne tik regione, bet ir visoje Europoje. Taip pat taip būtų dar labiau padidinta atskirtis tarp vyno ir kitų alkoholinių gėrimų, kai būtent vyną daugiausiai renkami atsakingai alkoholinius gėrimus vartojantys asmenys. Akcizas vynui specialistų jau vertinamas kaip protekcionistinis ir skatinantis kitų alkoholinių gėrimų vartojimą nesant tam aiškos priežasties. Pabrėžiame, kad lyginant su kaimyninėmis valstybėmis Lietuvoje vyno parduodama mažiausiai, tačiau akcizai jam yra didžiausi.
- **Atsižvelgiant į aukščiau išdėstytus argumentus siūlome keisti alkoholio akcizų politiką iš esmės, o ne tiesiog didinti tarifus. Visų rūšių alkoholis yra tas pats alkoholis ir turi būti siekiama ženkliai sumažinti skirtumus tarp 1% alkoholio apmokestinimo skirtinguose alkoholio produktuose.** Siūlome laikytis proporcijų vienodinant akcizų mokesčių tarifus skirtingoms rūšims, numatant, kad visų alkoholio rūšių akcizo pokytis būtų susietas su alaus (šiuo metu mažiausiai apmokestinto) akcizo pokyčiu taip mažinant skirtumus 1 laipsnio apmokestinime skirtinguose produktuose. Pavyzdžiui, Estijoje 1 proc alkoholio akcizo skirtumas tarp alaus ir stipriojo alkoholio yra 2 k.

Siūlyme lentelėje įvestas indeksas reiškia santykį kartais tarp 1% alkoholio apmokestinimo skirtinguose gėrimuose.

Alkoholinio gėrimo rūšis	Dabartinė situacija	LAGGIA siūlymas ko siekti iki 2024-2025 m per du akcizų pakėlimus
Alus	1.0	1.0
Vynas ir kiti fermentuoti gėrimai iki 8,5%	1.4	1.1
Vynas ir kiti fermentuoti gėrimai virš 8,5%	1.7	1.2
Tarpiniai produktai iki 15%	1.9	1.4
Tarpiniai produktai virš 15%	2.1	1.6
Spiritiniai stiprieji gėrimai	2.9	2.1

Akcizų tarifų 1 proc. litre vienodinimas išspręstų atskirų alkoholio grupių diskriminavimo klausimą. Pavyzdžiui, fermentuoti gėrimai iki 8,5 proc. stiprumo yra išskirti kaip atskira tarifinė grupė su 1,4 karto didesniu tarifu, lyginant su alumi. Nors abi produktų grupės yra natūralios fermentacijos, o maksimali alaus alkoholio koncentracija gali siekti ir 15 proc. Tarpiniai produktai iki 15 proc yra apmokestinami 13 proc didesniu akcizo tarifu lyginant su tarifu vynui, nors abiejų grupių gėrimų vidutinis stiprumas yra vienodas (pvz., Latvijoje tarpiniai produktai iki 15% prilyginti vyno tarifinei grupei).

Tuo pačiu būtų užtikrinamas skirtumų mažinimas tarp akcizo dalies produktų kainose vartotojams tarp skirtingų kategorijų, kuri šiuo metu taip pat diskriminacinė. (Pvz.: alaus akcizo dalis butelyje pagal vidutinę kainą yra mažesnė nei 20 proc., tuo tarpu stipriųjų gėrimų butelio akcizo dalis siekia 50 proc.

- **Keičiant akcizų politiką siūlome vertinti akcizo dydį ar jo pokytį vienam buteliui pridėjus PVM. Tai leis geriausiai įvertinti tiek kainų skirtumus su kaimyninėmis valstybėmis, tiek prognozuoti poveikį vartotojų elgsenai.**

Lentelėje pateikiame akcizo tarifų didinimo 10 proc nuo dabartinių verčių įtaką galutinei kainai skirtingoms alkoholio grupėms.

Gėrimų grupė, standartinis but.	Akcizo su PVM pokytis EUR/but.
Alus, 5,5%, 0,5 l	0,02
Fermentuoti kiti <8,5 %, 1 l	0,04
Vynas ir putojantis vynas 0,75 l	0,10
Tarpiniai produktai <15%, 1 l	0,11
Tarpiniai produktai >15%, 1 l	0,16
Etilo alkoholis, 40%, 0,5 l	0,49

Praėjusių ketverių metų duomenys rodo, kad kai kuriuose gėrimuose esant akcizo augimui 2-3 centais buteliui, vidutinė lentynos kaina padidėja iki kitos psichologinės kainos ribos, t.y. ~10 centų. Tai reiškia, kad į valstybės biudžetą nesurenkamos papildomai galimos surinkti lėšos.

Nauja valstybės taikoma akcizo mokesčių alkoholiniams gėrimams politika užtikrintų augančią surenkamų akcizų sumą, minimizuotų alkoholio įvežimą iš kaimyninių valstybių, atitiktų alkoholio vartojimo tendencijas, **palaikytų lygias konkurencines sąlygas bei spręstų socialines problemas.**

Pagarbiai
Lietuvos alkoholinių gėrimų gamintojų ir importuotojų asociacija
Direktorius Mantas Zakarka